

Palotai János

Maribor 2012

Európa kulturális fővárosa

A rendszerváltás sokaknak egyet jelentett a Gorenje hűtőszekrényvel, amit ugyan Ausztriában lehetett megvenni, de Szlovéniában gyártottak. Kevesen tudták, hogy az akkori új, szlovén művészet Neue Slowenische Kunstnak¹ nevezte magát, és rövidítése (NSK) a Német Szövetségi Köztársasáéhoz volt hasonló. Az IRWIN-CSOPORT 1996-os budapesti kiállításán a belépő egy „útlevél” volt,² ebbe ütötték be a „vízum” pecsétjét.

Tavasszal Mariborban, Európa egyik kulturális fővárosában járva, érdekelt, hogy van-e hatása az NSK-nak, s van-e újabb (Neues) szlovén művészet. A város főterén, egy ódon házon felirat figyelmeztetett: *Óvakodj a művésztől, mert pénzt kér a munkájáért.* Ennél meghökkentőbb látványt kínált a tér másik végén a Hesp Galéria. A jónévű intézmény 20 éve működik, a fővárosban is van fiókja. Számos művész tartozik a gyűjtőkörébe, köztük az ismertebbek: DUŠAN KIRBIS, LOJZE LOGAR, ŽIVKO MARUSIČ. Az Irwin-csoportból pedig ROMAN URANJEK, aki erre az alkalomra sokszor-7 törpét installált a galéria homlokzatára, „akik megtámadják a várost”. A játékoság mellett emlékeztetnek az NSK korábbi felvetésére: miképp süllyed a művészet a tömegizlés, az olcsó látványosság szintjére és a kereskedelem rendszerébe – amire a hely is utalhat: a főtér a piacok helye is. Egy másik ötlet forrása is lehet az NSK: a követségek szerepének újra értelmezése. A közeli Vetrijnska Mansionban van a Kulturne Ambassade: a magyarakat

¹ A képzőművészek – Dusan Mandič, Miran Mohar, Andrej Savski, Roman Uranjek, Borut Vogelnik-alkotta Irwin csoport mellett a Nővérek Színháza és a Laibach punkzenekar képezte az NSK-t.

² IRWIN: *A planit belseje.* Ludwig Múzeum Budapest, 1996. március 28 – május 19. Az útlevél a megosztott Európában művészeti eszköz volt, másrészt Szlovénia függetlenségének kikiáltásával egyidőben, 1991-ben az Irwin csoport szimulálta az NSK Államot, s követségeit. Így tett Moszkvában is, ahol erős neoavangard létezett.

Maribor, 2012
© fotó: Antal Tamás

a debreceni Modem képviselte,³ jöttek Izraelből, jöttek horvátok, svájciak, majd a fiatal brit művészek (YBA) nevében ALICE GALE bátorító videó-üzenetét lehetett látni, valamint BILL BALASKAS videó opuszát az athéni Parthenonról. A portugál ALEXANDRE FARTO falragaskollázsa a másik kulturális főváros, Guimarães „képviselésében” érkezhetett. Illeszkedett hozzá CANDY CHANG installációja (*The City speaks*), mely a metropolisok Babelét érzékeltet, STEFAN RIMMEL hanginstallációja pedig a város történetéről szólt. Maribor kisvárosnak számít, sok kis kiállítással, emberléptékű helyekkel, s ezeket mind molinókkal, installációkkal töltötték ki, ami a látottaknak kamara jelleget ad. Más kérdés, hogy a Szabadság téren – ahol SLAVKO TIHEČ fémgömbje emlékeztet a világháború áldozataira – látott kötélátancos mutatvány performansznak tekinthető-e, bár nagy siker volt. A követjárás később folytatódott a lengyelekkel, németekkel, kubaiakkal és japánokkal. És mit üzentek a fiatal szlovén művészek? Ők a „Művészet: most” kiállítás-sorozatban mutatkoztak be, melynek az egyetem adott helyet, ahol művészeti képzés is folyik. A cím szintén emlékeztet az Irwinre: *Az a művészet, ami éppen most.* (Vogelnik) – a látottak azonban kevésbé. A Kar vezetőjének, DRAGICA CADEZnek Giacomettire emlékeztető bronzfigurája a rektorátus épületében áll, szó és cím szerint *Tükör előtt.* A lépcsőfordulóban és a folyosókon látott képek beolvadtak az eredeti berendezésbe és sajátos kollázssá váltak. Az *Exteriors of Line* tárlat az alkalmazott művészetet mutatta be, főleg ruhákon. Megjelent a formatervezés a városi múzeum barokk kastély-épületében is. Itt kapott helyet a ljubljana-i építészeti és dizájn múzeum anyaga, *A csend forradalmi* címen. Egyszerű fatárgyaktól a „high tech”-ig húzódik a skála. A Gorenje saját stúdióval terveztet, ezúttal nem hűtővel, hanem villanytűzhellyel és felületburkolóval rukkolt elő. Az emblematis hűtőszekrény más kiállításon, Velenjében látható. Egyéni tervezések közül NIKA ZUPANC feketeszárú cseresznyéből készült lámpájának eredetisége volt figyelemre méltó. A művészet és a technika határán járva érdekelt volna a *Nano Art* kiállítás, ám a Kultur Inkubátor ház minden alkalommal zárva volt, a szemben lévő városi fotómúzeumban pedig nem tudtak segíteni, s az ott látottak sem kárpótolnak. Többet ígér őszi tárlatuk: a kelet-európai szocialista modernizmust ROMAN BEZDIAK épületfotói mutatják be. Ugyanekkor a Dráva-parti egykori víztoronyban a szlovén fotó trendjeit látni. A szűkebb régióról szólt a Népházban a Multi Médialis Center *Kibla* tárlata.⁴ Társadalom-

³ „Szürrealizmus”, a valóság vonzásában. Antal–Lusztig gyűjtemény, 2012. február 16 – április 15. között.

⁴ A kibla az iszlámban az imádkozás helyes irányát jelenti.

elemzésük/kritikájuk az erőszak, a traumák, a háborút okozó folyamatok, a nacionalizmus máig ható érvényére mutatott rá. A tárlat a Shadow Múzeum anyagára épült.⁵ A sötétbe burkolt térben a bosnyák ADELA JUSIČ és LANA ČMAJCANIN videón „beszél újra a háborúról, amiről már soha nem akar”, és installálta a pincét, melyben a majd 4 évig tartó szarajevói blokádot töltötték. A szintén bosnyák ALMA SULJEVIĆ öngyilkos női merénylete/szent harcosa kihívás az iszlámfóbiával szemben, amit ő is elszenvedett. A „másik oldalon” a szerb JAROSLAV SUPEK (+2009) performansa arról szólt, akit alvás közben öltek meg a háború képei. ŽIVKO GROZDANIČCSAL közös installációja az ortodox egyház pop artos kritikája, a horvát IGOR GRUBIĆ videói pedig a belgrádi gay parádé vérbefojtását mutatták be, a „felajzott” militarista nacionalizmus következményeként az intoleranciát a másággal szemben. A művek alapvető kérdése: megtalálja-e a nyelvet az ellenséges társadalmi, politikai kontextusban a kortárs művészet a háborús trauma megnyilvánulásainak értelmezésére? Lehet-e megfelelő formulát találni, sztereotípiák nélkül, hogy a művészet empatikus legyen a folyamatok megértésében? A traumákra a leggyakoribb reakció az amnézia és csend – a művészet néma marad-e, vagy csak a szimbólumok nyelvén szól?

A kortárs művészet és politikai aktivizmus találkozik az orosz NYIKOLAJ OLEJNYIKOV vegyes technikájú, narratív murálján is. Az avantgárd baloldali propaganda jegyében ex-jugoszláv helyzeteket ábrázol történelmi kronológiában. Műve része a *Sto Gyelat?* (Mi a teendő?) csoport munkájának, akik itt videóról partizán daljátékot adtak elő, elhagyott gyárban, brechti módszerrel. „A belgrádi sztori” elnyomott munkásai szemben állnak a háború vámszedőivel, a korrump politikusokkal, az átmeneti kor biznismágnásaival. Tiltakoznak a bűnös privatizáció ellen, mely csődbe viszi a társadalmat. Az egység hiánya miatt azonban a harcuk gyászba fordul. A csoport Oroszországban alakult 2003-ban, a politika, az elmé-

⁵ Az alternatív, intézményrendszeren kívüli múzeumot a délszláv konceptualisták, Marina Abramović, Dragan Papić, Mladen Stiliновиć, Jaroslav Supek és Rasa Todosiević (részére) hozták létre.

REBECCA HORN és társai
Maribor Project, 2012, UMETNOSTNA GALERIJA MARIBOR, (részlet a kiállításról)
<http://www.flickr.com/photos/umetnostnagalerialjamaribor/8043363811/sizes/o/in/photostream/>
© UMETNOSTNA GALERIJA MARIBOR; fotó: Andrej Firm

let, az aktivizmus és a művészet egyesítésére. Célja a közös elképzelések hálózatát nemzetközi kontextusba helyezni, változatos művészeti projekteket, közös akciókat létrehozva, a városi terek művészi szempontú vizsgálatával, használatával, a mindennapi élet kritikájával.⁶ Ez a „retro-retroavantgárd” emlékeztet leginkább az NSK-ra, melynek alapja a 20. század elejének avantgárd retrója volt.

Az őszi idény bevezetője a 2. Nemzetközi Kerámia Triennálé (Dlum Galéria) volt, nagy eseménye pedig a *Művészet mindig győz* program keretében a német REBECCA HORN kinetikus szobrász, performer installációinak bemutatása és fellépése az Art Galériában.⁷ Ekkor rendezik a szlovén színházi fesztivált is, DRAGO JANČAR kult drámájával, a *Nagy briliáns valcerral*. Emellett lengyel és japán bábszínház, s a Tobaribhuto táncbemutató, valamint a francia Invisible circus is látható.

⁶ Olejnyikov mellett Olga Csaplja, Vladan Jeremics, Dmitrij Vilenszkij, Artyem Ignatov, Natalja Persina, Alexandr Skidan képzőművészek; Nina Gasteva koreográfus; Oxana Tyimofejeva, Alexej Penzin, David Riff filozófusok a csoport tagjai. Kiállításai voltak New Yorkban, Londonban, Berlinben, Moszkvában, Párizsban és Amszterdamban.

⁷ Társai: Hayden Chrisholm zeneszerző, Antonio Paucar performer, Rod Mengham, Tomáš Salmun. 2012. szeptember 28-tól december 31-ig.

